

עוד ב„אבני בוהו“ בשבעים־ושבעה פנים, אל נימת הטראגיות העמוקה של היות־האדם לבדו עם כל היותו שייך מהכרח ומרצון לרקמה חברתית נתונה. קרע זה בין הוויית יחיד ומהומת הפלל נשקף אלינו מרובו של מחזור „שירי המרוצה הרעה“, אולם עמוק הוא פ־כמה במחזור הבא אחריו, „שירי השוט והשוטה“.

בעוד הרצון לעצור את „המרוצה הרעה“ הוא רצונו של כל אדם בעל עצמיות, הנה השוט הוא גורל, הנועד לא דווקא לשוטה אלא אף לרועה־הרוח — למשורר בעולם החדש; אף כי ההמשלה לקוחה מתוך „המלך ליר“ לשקספיר: „יש שוט לגו כסילים“. בשירים מופיע המלך ליר בכפל־משמעות: „המלך“ סימל את עולם האידיאלים, שכל ה„בנות“ — הרעיונות הנשגבים בגדו בו, חוץ מן הבת האחת, בת־השיר, שאותה משרת „השוטה“.

„ליל־ציניים־ופחים“ — התיפח השוטה,

והסער חסף את נורו שלמלך.

„ליל צינים ופחים“, — וכשוט השוטף
התשוטט הברק בארצו שלמלך.

אולם שלונסקי אינו מסתפק הפעם בסמלים מסוגגנים, מעודנים, הוא חותר לומר דברים מפורשים בפשטותם. הנה כי כן מעדיף הוא „אבני גוויל“, בלתי־מסותחות כל־עיקר, על אבני־הגזית הנושנות.

אדיר היער בשלכת.

נמחו, נמחו עקבי השביל — —

אל עוד תבנה גזית מליך,

חצוב דברך, מאבן־גוויל.

הדברים עתים הם מרים כלענה ופוצעים כאבן־קלע: „לא יישרת עקוב, לא עקפת / דרכך אל המחוז האחד. גם כי ששת ללכת בצוותא / והלכת יחדיו לבד“.

מיצוי להלך־רוחו של המשורר בימים אלה נמצא בשורה בודדת מתוך „שיר הערב המת“: — „שום כזב לא בגד כבג־י־דת האמת“. ונוכח נפילת „הכוכבים“

ו„מוט הצמרת“ ומשבר האידיאלים הפוקד את עולמו מוצא המשורר רק שתי נחמות. האחת היא בהשג הכללי של דורו, שהוא שב

שאינ לתרצם במורכבותו של המקור. בדומה לכך יש להצטער על שהראשון בשלושת המתרגמים הוא שנטל עליו את רובה של המלאכה ואת עיקרה של האחריות. גם הקדמתו של מר זוסמן, אף שניכרים בה יחס נפשי אמיתי אל המשורר הרוסי וידיעת הענין שלפניו, היא „אקספרסיוניסטית“ קצת יותר מדי וספק אם היא מתקינה לקורא גשר־גישה אל השירים המובאים בקובץ.

הרבה מגרעות התרגום עושות, אבל גם מחוץ לזאת דומה כי למקרא השירים האלה, במרוכז, אי־אפשר להתגבר על ההרגשה שמרחק עשרות שנים של התפתחות רוחנית ואמנותית מפריד בין קורא לא־רוסי בן־ימינו לעולמו הרוחני, והאמנותי, של בוריס פסטרנק. ביטוי לרגש זה אפשר היה לשמוע גם מפי רבים מקוראי „דוקטור זיוואגו“ מחוץ לרוסיה (קשה לדעת מה היתה הרגשתם הפנימית של הקוראים בתוך ה־ס.ס.ס. גופה). אף אם אין זו אלא הרגש־יחיד של כותב

השורות האלו, ראוי אולי גם להעיר שדווקא פרקי־השירה הראשונים — שלכאורה הם „מודרניים“ יותר, עשירי־דימויים ו„מרדניים“ יותר — מעוררים אמון והד פחות משירי „דוקטור זיוואגו“, אף שרוח קלאסית, מוראליסטית לפרקים, מהלכת בין שורותיהם.

י. ע.

אבני גוויל

לא מכבר כל־כך, עם יובלו, הופיעו כל שירי שלונסקי בשני כרכים גדולים והנה לפנינו ספר חדש, שלא נכלל בהוצאה המקור בצת, אף כי ניתן לשער שבחלקו כבר היה מוכן לפני שנים אחדות.

אולי יש בכך לרמוז על חטיבה מיוחדת בשירי שלונסקי, ייחוד שהופעתה בכרך נפרד באה להדגישו; אכן, העיון בשירים מוליך לסברה שכך הדבר באמת.

המשורר עובר כאן מגימת העצבות, הניכרת

* בוריס פסטרנק: מבחר שירים; עברית: עזרא זוסמן, בן־ציון תומר, שמואל שתל; הוצאת „עקד“ (ב. ת.); 96 עמ.

שנות-העשרים למאה בבית-המדרש העברי למורים בוילנה; י. סערוני כתב על פגיי שותיו עמו ב„חבורה הלנינגרדית“ בשנים 1925/6; י. בן-מש, שהוא פסיכודגים של קומוניסט יהודי שעקר ארצה לאחר מלחמת-העולם השניה, מספר שפגש את לנסקי בגירוש בסיביריה בראשית אפריל 1935. המהנדס אלקסנדר זרחין הכיר את לנסקי בשנות-השלושים הראשונות, לפני מאסרו, ופגש בו גם לאחר ששוחרר זמנית ב-1939. המאר-חרת בעדויות על גורלו של לנסקי היא עדותו של המהנדס אלקסנדר רכן, כיום תושב ירושלים, שפגש את המשורר בסיביריה, בגירושו השני, בשנת 1942. לדעת רכן נספה לנסקי ברעב באותו מחנה.

שתי המחברות שהן עיקר הספר שלפנינו הופקדו בידי אלמונים בשנת 1941, והגיעו ארצה, בדרך הגשמרת בסוד, בסוף 1958. במחברות היו 196 שירים, מהם 131 שלא נודעו קודם ר-65 שפורסמו קודם בכתבי-עת בארץ וכן בקובץ „הענף הגדוע“, שיצא ב„מוסד ביאליק“ בשנת 1954. על אלה נוספו בספר שלפנינו עוד 18 שירים מתוך „שירי חיים לנסקי“, שכונסו על-ידי א. קריב ופורסמו בשנת 1939 בהוצאת „דבר“. באותו ספר נכללו גם שלוש הפואמות „ליטא“, „דילטור“ ו„שער הגלבים“, וכן מספר בלדות. הפואמה „מעשה בעגור“, שהיתה מצורפת לשתי המחברות שהגיעו ארצה לאחרונה, לא פורסמה משום-מה.

ללנסקי ביוגרפיה מוזרה, שאין דומה לה בקרב כותבי-עברית ברוסיה. ראשית, וילנאי היה ולרוסיה הגיע בגניבה. מה ביקש שם? מה הגיעו לכן? מתוך העדויות מסתבר ששלושה היו הגורמים: משבר אישי שפקדו בעקבות אהבה נכזבת, שאת הדיה אנו יכולים לשמוע מתוך המחזור „היא אמרה לאו“; משיכתו לארץ-המפקה, שכן נראה שקרוב היה להלכי-רוחה, אם לא נמנה על שורות המפלגה הקומוניסטית; גורם אחר היה כנראה רצונו להיפגש עם אביו, שעשה אז בכאקו. כל אלה דברים רגילים, מסתברים. הוא נעשה פועל בבית-חרושת למסילות-ברזל בלנינגרד, ואפשר שגורלו לא היה שונה מזה של

ומעלה על נס; השניה — רציפות הדורות ואחדותם, בתפיסתו. הנה כי כן אף הוא חווה פה-רושם אל המוטיבים של הסב ו„אמי בזקנותה“ ועוטה עליהם את הילת-הגעגועים. הוא מצליף ב„עדתו“, שרובה צעירים ממנו:

וכבשל העדה הפוכות / את נתחי הבשר
בפארו, / לא שקקת לנעוץ לעת
זבח / את מזלג הכוהן הארו. //
לא אָתָנָן הסיתך, לא אתנחחא, / ובשביל
בין הלאו והכן / מעולם לחברה לא
אָרחת / עם בניו של עלי הזקן.

לפיכך יכול הוא לומר לעצמו: „היה אחד עם הזמנים ובני-דורך“, ולהימצא ביחס ל„זקן“, „בשביל שבין הלאו והכן“; אולם ביחס לצעירים האומרים „כן“ בכל המסך-בות יש לו תואר ברור: „בניו של עלי“. בקרע הזה שבין דורו לבין הדור החדש חש שלונסקי כמו במכוה. רבים מן השירים מוקדשים לנושא זה, והטיפול הוא נבון ומפוכח אף יש בו מידת השלמה. מניח הוא לבאות לקבוע מי טוב יותר ומי הגדיל עשות, אולם מכיר הוא בעובדת השוני.

אשר יבוא אינו זכאי ממני
אלא אם כן גם הוא לא רק אחר,
אלא גם טוב יותר.

נהר הליתי

מעטים ספרי השירה שהוצאתם מלווה חיבה גדולה כזו שמלווה את הוצאתו של ספר-שירים זה. נכללו בו, כמובן, שירים שרובם לא פורסמו עדיין וכן הערות-הסבר רבות לסתומות — שמות מקומות ואנשים ופשר ביטויים ספציפיים. נוסף על אלה יש כאן הקדמה מפורטת מאת ש. גרודונסקי ומבוא יסודי של אברהם קריב וארבעה פרקי זכרון-נות — כל מה שאפשר היה להציל מן השיכחה.

משה שמואלי מספר על המשורר בראשית

* א. שלונסקי: אבני גוויל; שירים; הוצאת ספרית-פועלים (אין תאריך); 120 עמ'.